

Przewodnik po myśli
Carla Gustava
Junga

Przewodnik po myśli
Carla Gustava
Junga

Redakcja naukowa
Henryk **Machoń**

 PWN

Projekt okładki i stron tytułowych
Przemysław Spiechowski

Wydawca
Aleksandra Małek-Leśniewska

Redaktor prowadzący
Jolanta Kowalczuk

Redaktorzy
Bartosz Kuzak, Magdalena Matecka-Kuzak

Korektor
Monika Łojewska-Ciępka

Produkcja
Mariola Iwona Keppel

Łamanie
Bartosz Kuzak, Magdalena Matecka-Kuzak

Recenzent
dr hab. Aleksandra Rogowska, prof. Uniwersytetu Opolskiego

Książka, którą nabyłeś, jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, abyś przestrzegał praw, jakie im przysługują. Jej zawartość możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym. Ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A kopiując jej część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy cudzą własność i prawo
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

Copyright © by Wydawnictwo Naukowe PWN SA
Warszawa 2017

ISBN: 978-83-01-19567-0

Wydanie pierwsze
Warszawa 2017

Wydawnictwo Naukowe PWN SA
02-460 Warszawa, ul. Gottlieba Daimlera 2
tel. 2269 54 321; faks 22 69 54 228
infolinia 801 33 33 88
e-mail: pwn@pwn.com.pl; reklama@pwn.pl, www.pwn.pl
Druk i oprawa: OSDW Azymut Sp. z o.o.

Spis treści

Wprowadzenie	7
Kalendarium życia i twórczości Carla Gustava Junga	11
Wykaz dzieł Carla Gustava Junga	14
Noty o autorach	33
Człowiek i jego mit. Carl Gustav Jung na tle swoich czasów	
Tomasz J. Jasiński	39
Od psychoanalizy Freuda do psychologii analitycznej Junga	
Kazimierz Pajor	56
Archetyp i symbol	
Mirosław Piróg	75
Problem mitu w ujęciu Carla Gustava Junga	
Ilona Błocian.	87
Jungowska teoria typów psychologicznych i podstawowych funkcji świadomości	
Czesław S. Nosal	103
Jungowska psychologia marzeń sennych	
Kazimierz Pajor	120
Psychoterapia jungowska – praktyczny wymiar psychologii analitycznej	
Tomasz J. Jasiński	138
Chrześcijaństwo u Carla Gustava Junga	
Henryk Machoń.	155
Tradycje indyjskie, tybetańskie i chińskie w myśleniu Junga	
Jacek Sieradzan	175
Jung a tradycja ezoteryczna	
Izabela Trzczińska	191
Carl Gustav Jung – gnostyk czy neognostyk?	
Jerzy Prokopiuk	205

Jungowska diagnoza kultury współczesnej	
Tomasz Olchanowski	224
Archetypowa perspektywa (realnej) psychologii kulturowej naszych czasów	
Andrzej Pankalla, Krzysztof Czapkowski.	241
Czy koncepcje Junga można uznać za naukowe?	
Czesław S. Nosal	257
Indeks osób	273
Indeks rzeczy	277
Summary	284
Zusammenfassung	286

Wprowadzenie

Alle Welt interpretiert. Niemand denkt.

M. Heidegger, *Schwarze Hefte*

Dla wielu osób radość wzięcia do ręki (swojej) książki po raz pierwszy jest jedną z większych radości, jakich mogą w życiu doświadczyć. Z równie wielką radością przekazujemy do rąk czytelników *Przewodnik po myśli Carla Gustava Junga*. W zamysle autorów i redaktorów ma on wprowadzać w lekturę pism Junga, wskazując na zawarte w jego spuściźnie sprawy podstawowe, ważne i godne głębszego namysłu. Jednocześnie niniejsza książka ma poprowadzić czytelnika przez prawdziwy gąszcz splątanych zagadnień stanowiących centrum koncepcji Junga, ale również wprowadzić go w tematy pomniejszych, lecz ważne dla kultury współczesnej; ma także pomóc w odnalezieniu się na płaszczyznach kilku dyscyplin, po których w swoich pismach płynnie porusza się Jung. *Przewodnik* ma posłużyć najpierw zrozumieniu koncepcji szwajcarskiego psychiatry, a następnie pomóc w samodzielnym studiowaniu jego trudnych, różnorodnych i bardzo obszernych dzieł, liczących łącznie ponad 13 000 stron.

Z pewnością jednak wielu osobom oddawana dziś do ich rąk publikacja wyda się dość fragmentarycznym wprowadzeniem w myśl Junga. Do pewnego stopnia tak właśnie jest, gdyż nie sposób omówić wszystkich ważnych zagadnień, którym twórca psychologii analitycznej poświęcił swoje prace, szczególnie jeśli ma się przy tym na uwadze ograniczenia związane z objętością takiej pozycji. Fakt ten jednak można interpretować także pozytywnie, mając nadzieję, iż książka ta będzie początkiem kolejnego etapu twórczej i krytycznej dyskusji nad koncepcjami Junga w różnych środowiskach naukowych naszego kraju, gdyż koncepcje te z pewnością są tego warte.

Choć książka ta jest pozycją naukową, podstawowym zamierzeniem osób ją przygotowujących była troska o zrozumiałość jej treści dla szerszego grona odbiorców. Wyraża się to w możliwie częstym unikaniu hermetycznego języka Junga oraz w próbie przekładania jego dość skomplikowanej terminologii na język bardziej przystępny, by w ten sposób interpretować także trudniejsze fragmenty jego twórczości. Na niniejszą pozycję składają się teksty różne zarówno pod względem tematycznym, treściowym, jak i warsztatowym. Celem tej publikacji było również zaprezentowanie niezwykle bogatego i wielowątkowego pisarstwa Junga z różnych perspektyw i przy użyciu różnych narzędzi. Książka ta, tworząc pewną całość, ma także służyć jako

zbiór osobnych artykułów dotyczących konkretnych zagadnień twórczości Junga. Nieuniknione są w tym kontekście zachodzące na siebie tematy i powtórki pojawiające się w kilku tekstach, np. zagadnienia archetypu, mitu czy symbolu.

Przewodnik zawiera artykuły różnie oceniające twórczość Junga. Celem takiej różnorodności opinii było zachęcenie do samodzielnej lektury pism twórcy psychologii analitycznej, by czytelnik mógł się osobiście przekonać, która interpretacja przemawia do niego mocniej i wydaje się oparta na trwalszych podstawach. W przypadku Junga mamy bowiem do czynienia z niezwykle rzadko spotykaną w świecie nauki polaryzacją stanowisk. Zaciekli przeciwnicy, a nawet wrogowie jego pisarstwa kwitują je najczęściej krótkim: „nienaukowe”, „eklektyczne”, „ezoteryczne”. Z kolei wielbiciel Junga, widzący w nim nierzadko postać unikatową w dziejach nauki, często są skłonni do wyłącznie bezkrytycznej interpretacji jego pism, nie zaś do ich merytorycznej analizy i zadawania tzw. trudnych pytań (np. o wewnętrzną spójność bądź jej brak w obszarze teorii Junga), które mogą prowadzić do nowej, twórczej perspektywy badawczej. Redaktorom towarzyszy cicha nadzieja, że po książkę sięgną także osoby, które do tej pory nie miały kontaktu z tekstami szwajcarskiego myśliciela, a jej lektura skłoni ich do zajrzenia do tekstów źródłowych. Jedno jest pewne: tylko pisma studiowane, dyskutowane i będące przedmiotem sporu naukowego żyją dalej, oddziałując na rozumienie rzeczywistości przez czytelników. Natomiast pierwszym etapem odchodzenia w zapomnienie autorów i dzieł jest często ich jedna i jedynie słuszna interpretacja oraz ocena. Odwołując się do słów motta niniejszego wprowadzenia, zgodnie z którym częściej interpretujemy, a rzadziej (krytycznie) myślimy, oddawana do rąk czytelników książka zachęca zarówno do myślenia wraz z Jungiem, jak i do zamyślenia się nad jego tekstami, a wszystko to w towarzystwie autorów, którzy drogę śladami Junga już przebyli, co pozwala im na miano prawdziwych przewodników po skomplikowanym świecie jego idei.

Do grona autorów *Przewodnika* udało się zaprosić wielu specjalistów zajmujących się twórczością Junga. Niektórzy z różnych racji, w tym zdrowotnych i czasowych, nie mogli odpowiedzieć pozytywnie na to zaproszenie. Celowo publikowane są tu teksty autorów wyłącznie polskich, gdyż redaktorom książki chodziło przede wszystkim o danie impulsu do dyskusji, krytycznej refleksji i namysłu nad aktualnością jego koncepcji w XXI wieku zarówno krajowemu środowisku jungowskiemu, jak i osobom nieznanym głębiej jego twórczości.

W tym miejscu warto pokrótce wspomnieć o obecności myśli Junga w Polsce¹. Niestety przywołanie tu wszystkich znaczących osób, nie mówiąc już o pozycjach

¹ Nieco szerszy opis obecności myśli Junga i jego psychologii analitycznej w Polsce – zob. T.J. Jasiński (2015, 14 listopada). Psychologia analityczna w Polsce. *e-jungian.pl – magazyn online psychologii jungowskiej*. Pobrane z: <http://e-jungian.pl/psychologia-analityczna-w-polsce/>.

bibliograficznych i instytucjach, które wpłynęły na funkcjonowanie w polskim życiu kulturalnym psychologii analitycznej, nie jest możliwe.

Do osób, które odgrywają szczególnie ważną rolę w popularyzacji koncepcji szwajcarskiego psychiatry w naszym kraju, należą przede wszystkim: Jerzy Prokopiuk – tłumacz, pisarz, współzałożyciel Klubu Jungowskiego odpowiedzialny za wprowadzenie do Polski myśli jungowskiej; Zenon Waldemar Dudek – psychiatra, psychoterapeuta, założyciel wydawnictwa Eneteia, oraz Robert Reszke – tłumacz, który podjął tytaniczną, niestety przerwaną przez przedwczesną śmierć pracę nad przekładem wszystkich pism Junga na język polski.

Do najważniejszych przekładów należą: *Psychologia a religia. Wybór pism*², *Archetypy i symbole. Pisma wybrane*³ oraz *Rebis czyli kamień filozofów*⁴ wydany przez PWN w ramach prestiżowej serii „Biblioteki Współczesnych Filozofów” – wszystkie pozycje w tłumaczeniu Jerzego Prokopiuka. Z kolei Robert Reszke przełożył trzynaście tomów Dzieł Junga, siedem tomów Seminariów, dwa wybory listów oraz *Rozmowy, wywiady, spotkania*, a także – wspólnie z Leszkiem Kolankiewiczem – *Wspomnienia, sny, myśli*.

W Polsce istnieją dwa ośrodki szkoleniowe psychologii analitycznej. Pierwszym z nich jest założone w 2001 roku Polskie Towarzystwo Psychologii Analitycznej (PTPA)⁵, drugim zaś powstałe w roku 2010 Polskie Towarzystwo Psychoanalizy Jungowskiej (PTPJ)⁶. Warto tu również wspomnieć o Instytucie Studiów Kulturowych Raven⁷, zajmującym się badaniem zjawisk kulturowych w perspektywie psychologii analitycznej, który dodatkowo jest wydawcą serwisu e-jungian.com (oraz jego polskiego odpowiednika e-jungian.pl), popularyzującego wiedzę z zakresu psychologii jungowskiej oraz postjungowskiej.

We wprowadzeniu do tej pozycji nie może zabraknąć podziękowań i niech one właśnie mają tu ostatnie słowo. Najpierw dziękuję wszystkim Autorom tekstów za włożoną w nie pracę i wytrwałą współpracę na etapie redakcji. Streszcza ją adekwatnie łacińskie powiedzenie: *Finis coronat opus*. Pomimo ogromnego nakładu pracy wielu osób, pozycja ta nie miałaby szans na ukazanie się bez wsparcia finansowego. Dlatego też dziękuję w tym miejscu Fundacji Dzieł C.G. Junga z Zurychu (Stiftung der Werke von C.G. Jung, Zürich) oraz Fundacji Stefanii i Wolfganga Baumannów z Bazylei (Stefanie und Wolfgang Baumann Stiftung, Basel). Za otwartość i owocną współpracę niech mi będzie też wolno

² C.G. Jung (1970). *Psychologia a religia. Wybór pism*. Tłum. J. Prokopiuk. Warszawa: Książka i Wiedza.

³ C.G. Jung (1976). *Archetypy i symbole. Pisma wybrane*. Wybór i tłum. J. Prokopiuk. Warszawa: Czytelnik.

⁴ C.G. Jung (1989). *Rebis czyli kamień filozofów*. Wybór i tłum. J. Prokopiuk. Warszawa: PWN.

⁵ Polskie Towarzystwo Psychologii Analitycznej. Pobrane z: <http://ptpajung.pl>.

⁶ Polskie Towarzystwo Psychoanalizy Jungowskiej. Pobrane z: <http://analizajungowska.pl>.

⁷ Instytut Studiów Kulturowych Raven. Pobrane z: <http://raven.edu.pl>.

wyrazić wdzięczność Pani Redaktor Wydawnictwa Naukowego PWN Aleksandrze Małek-Leśniewskiej.

Bez cienia kurtuazji należy stwierdzić, że pozycja ta nigdy by nie powstała i nie przybrałaby tej formy, gdyby nie jej Redaktorzy: Bartosz Kuzak i Magdalena Małecka-Kuzak. Ich wielorakie kompetencje, twórcza lektura nadesłanych tekstów oraz propozycje zmian mające na celu podniesienie ich poziomu, a przy tym skrupulatność i cierpliwość na kolejnych etapach prac przyczyniły się w ogromnej mierze do kształtu, jaki książka ta ostatecznie przybrała. Należy przy tym podkreślić, że wielokrotnie były to prace daleko wykraczające poza szeroko rozumianą redakcję tekstu. W tym miejscu bardzo im za to dziękuję!

Henryk Machoń